

MINISTARSTVO FINANSIJA

A N A L I Z A
O REALIZACIJI PORESKE POLITIKE ZA 2013. GODINU

Podgorica, mart 2014. godine

UVODNE NAPOMENE

Analiza o realizaciji poreske politike za 2013. godinu pripremljena je u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za I kvartal tekuće godine.

Cilj ove analize je da se kroz sadržaj poreskih i carinskih propisa i naplatu poreza, doprinosa i drugih javnih prihoda sagledaju efekti primjene poreske politike u 2013. godini i njen uticaj na privredu i budžet, kao i stepen usklađenosti poreskih i carinskih propisa sa Acquis-em i predlože odgovarajuće mjere za unapređenje te politike u narednom periodu. Realizaciju poreske politike za 2012. godinu treba posmatrati i u kontekstu ekonomskih kretanja koja su karakterisala fiskalnu 2013. godinu.

Ovom analizom dat je:

- prikaz ostvarenih poreskih prihoda u 2013.godini po svim osnovama (porezi, carine, akcize, doprinosi, takse, naknade, i dr.),*
- pregled ostvarenih prihoda u odnosu na prethodnu fiskalnu godinu,*
- ocjena stanja realizacije postavljenih ciljeva u oblasti poreske politike za 2013. godinu i*
- predlog zaključaka za aktivnosti koje treba preduzeti u ovoj oblasti u toku 2014. godine.*

Za izradu ove analize korišćeni su podaci sa kojima raspolaže Poreska uprava, Uprava carina i Ministarstvo finansija (Državni trezor), Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, Fond za zdravstveno osiguranje i Zavod za zapošljavanje, kao i opštine.

I. OSNOVNE KARAKTERISTIKE PORESKE POLITIKE CRNE GORE

Osnovno opredjeljenje poreske politike u Crnoj Gori je kreiranje konkurentnog i stabilnog poreskog sistema koji se bazira na jednostavnim i jasnim zakonskim rješenjima i procedurama, konkurentnim poreskim stopama, što manjem broju poreskih izuzeća i odbitaka, automatizovanim procesima, efikasnoj i profesionalnoj administraciji i većoj disciplini poreskih obveznika.

Konkurentna i konzistentna poreska politika ima za cilj da očuva i unaprijedi status Crne Gore kao atraktivne investicione destinacije, što je preduslov da se očuvaju postojeća i podstakne otvaranje novih radnih mjesta, čime se proširuje poreska osnovica za nove prihode.

Poreska reforma u Crnoj Gori otpočela je 2001. godine, a najznačajniji rezultati odnose se na: uvođenje poreza na dodatu vrijednost (umjesto ranijeg poreza na promet proizvoda i usluga); sintetičko oporezivanje dohotka fizičkih lica (oporezivanja prihoda iz svih izvora); značajno smanjenje visine poreskih stopa, uz proširenje poreskog osnova; uvođenje jedinstvenog poreskog identifikacionog broja (PIB) za sva pravna i fizička lica (poreske obveznike); uvođenje principa samooporezivanja kod obračunavanja i plaćanja poreskih obaveza (skoro sve poreske obaveze u redovnom postupku obračunava poreski obveznik i iste plaća u zakonom propisanom roku); izjednačavanje poreskog statusa domaćih i stranih pravnih lica, izjednačavanje statusa domaćih i uvoznih akciznih proizvoda; uvođenje mehanizama za otklanjanje dvostrukog oporezivanja dobiti i dohotka fizičkih lica, stvaranje normativnih i sistemskih pretpostavki za otpočinjanje projekta objedinjene registracije i naplate poreza i doprinosa, kojim se obezbjeđuje da se sve poreske obaveze plaćaju na jednom mjestu (jednom „šalteru“).

Kod kreiranja poreske politike osnovno opredjeljenje je bilo primjena konkurentnih poreskih stopa sa što većom poreskom bazom i što manjim brojem poreskih izuzeća i oslobodjenja. Stopa poreza na dobit pravnih lica od 2005. godine smanjena je na 9% i jedna je od najnižih stopa u regionu. Takođe, standardna stopa PDV-a (17%), kao i snižena stopa PDV-a (7%) su jedne od nižih stopa u regionu. U proteklom periodu uvedena je jedinstvena stopa poreza na dohodak fizičkih lica koja se postepeno smanjivala tako da od januara 2010. godine iznosi 9% (ista kao stopa poreza na dobit), a zbirna stopa doprinosa za obavezno socijalno osiguranje (penzijsko i invalidsko, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti) 33,8% i te stope su jedne od konkurentnijih stopa u regionu.

Politika oporezivanja u 2013. godini predstavljala je nastavak reformskih aktivnosti u ovoj oblasti i bila je usmjerena, prije svega, na stvaranje što povoljnijeg poslovnog ambijenta za razvoj preduzetništva, privlačenje investicija i generisanje neophodnih prihoda za finansiranje javnih funkcija. Takođe, mjerama poreske politike u 2013. godini doprinijelo se fiskalnom prilagođavanju i obezbjeđivanju finansijske i makroekonomske stabilnosti, odnosno oporavku javnih finansija, unaprjeđenju fiskalne discipline, smanjenju neformalne ekonomije kao i pooštavanju kaznene politike. Naime, u tom cilju izvršene su izmjene Zakona o PDV-u kojim se opšta stopa pdv-a povećala sa 17% na 19%, dok su u cilju unaprjeđenja poreskog sistema i stvaranja efikasnijeg mehanizma za naplatu javnih prihoda donijeti *Zakon o sprječavanju nelegalnog poslovanja* i *Zakon o porezu na promet nepokretnosti*.

U cilju razvoja preduzetništva u privredno nerazvijenim područjima uvedene su poreske olakšice za pravna lica i preduzetnike koji otpočinju biznis u tim područjima, i omogućeno oslobođenje od plaćanja poreza na dobit i dohodak za period od 8 godina od početka obavljanja djelatnosti. Nastavljeno je sa primjenom instituta reprograma poreskog i neporeskog duga, plaćanjem poreza na dobit u ratama, kao i odloženim plaćanjem carinskog duga. Poseban akcenat je dat aktivnostima vezanim za usklađivanje poreskog i carinskog zakonodavstva sa Acquis-em. Poresko

i carinsko zakonodavstvo Crne Gore, posebno u dijelu koji se odnosi na carinsku tarifu i indirektno poreze (akcize i PDV), je najvećim dijelom usklađeno sa pravnom tekovinom EU. Jedan od prioriteta poreske politike, u 2013.godini odnosio se na intenziviranju aktivnosti na polju suzbijanja sive ekonomije, posebno kod prometa u maloprodaji i prometa akciznih proizvoda, kao najosjetljivijih područja oporezivana radi obezbjeđenje dodatnih prihoda u Budžet. S tim u vezi, a u cilju transparentnosti i poboljšanja discipline poreskih obveznika uvedena je i obaveza objavljivanja liste najvećih poreskih dužnika na internet stranici poreskog organa.

II. STRUKTURA POREZA

Osnovnu strukturu poreza u Crnoj Gori čine: carine, akcize, porez na dodatu vrijednost, porez na dobit pravnih lica, porez na dohodak fizičkih lica, porez na promet nepokretnosti, porez na nepokretnosti, kao i jedan broj manjih poreza (za korišćenje pojedinih dobara, za usluge osiguranja i dr.), doprinosi za obavezno socijalno osiguranje (za penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti), više vrsta taksa (sudske, administrativne, komunalne, boravišne, od opšteg interesa), kao i više vrsta naknada (naknada za korišćenje državnih puteva, naknada za korišćenje šuma, naknada za korišćenje voda i dr.).

Tabela 1: Uporedni pregled ostvarenih javnih prihoda po vrstama u 2012. i 2013. godini:

Vrsta prihoda	Ostvareno u 2012 (mil.€)	Ostvareno u 2013 (mil.€)	Stopa rasta (u %)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
I Državni prihodi	1144.4	1267.4	10.75
1. Carine	29	22.3	-23.10
2. Akcize	152.7	161.4	5.70
3. Porez na dodatu vrijednost	361.9	436.4	20.59
4. Porez na dobit pravnih lica	64	40.6	-36.56
5. Porez na dohodak fizičkih lica	107.6	124.9	16.08
6. Porez na promet nepokretnosti	14.4	14.4	0.00
7. Porez na upot. put. mot. vozila, plov.objekata i letilica	7.7	8	3.90
8. Porez na promet upot.mot. vozila, plov.objekata i letilica	2.3	2.8	21.74
9. Porez na premije osiguranja	2	2.3	15.00
10. Dopr. za obav. soc.osiguranje	362.2	398.5	10.02
10.1. Penzijsko invalid.osiguranje	216.5	241.9	11.73
10.2. Zdravstveno osiguranje	125.7	134.7	7.16
10.3. Osiguranje od nezaposlenosti	10	10.8	8.00
10.4. Ostali doprinosi	10	11.1	11.00
11. Takse	16	24.6	53.75
12. Naknade	24.6	31.2	26.83
II Lokalni prihodi	123.4	119.5	-3.16
1. Porezi	51.0	56.9	11.57
2. Takse	5.5	6.1	10.91
3. Naknade	52.2	39.9	-23.56

4. Ostali prihodi	14.7	16.6	12.93
Ukupno (I +II):	1267.8	1386.9	9.39

Primjenom navedenih poreskih oblika u 2013.godini državni prihodi (1.267,4mil.€) su povećani za 10.7%, dok su lokalni prihodi (119.5 mil €) smanjeni za 3.2%. Ukupni prihodi ostvareni su u iznosu od 1.386,9 mil.€ (prosječno mjesečno 115.6 mil.€), što je 9.4 % veće u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi navedenih prihoda na državne prihode odnosi se 91.4%, a na lokalne 8.6%. Poređenja radi, u 2012. godini državni prihodi su učestvovali sa 90.3%, a lokalni sa 9.7%.

U strukturi državnih prihoda za 2013.godinu (1.267,4mil.€) porezi učestvuju sa 62,4 %, doprinosi za obavezno socijalno osiguranje 31,4%, carine 1,8%, takse 1,9% i naknade 2,5%. U strukturi državnih prihoda za 2012.godinu (1.144,4mil.€) porezi učestvuju sa 62,3 %, doprinosi za obavezno socijalno osiguranje 31,6%, carine 2,5%, takse 1,4% i naknade 2,2%.

U strukturi lokalnih prihoda za 2013.godinu (119.5 mil.€) lokalni porezi učestvuju sa 47,6%, takse 5,1%, naknade 33,4% i ostali prihodi 13,9 %. U strukturi lokalnih prihoda za 2012.godinu (123.4 mil.€) lokalni porezi učestvuju sa 41,3%, takse 4,5%, naknade 42,3% i ostali prihodi 11,9 %.

Ukupni prihodi fiskalnog karaktera u 2013.godini (1.386,9 mil.€) u procijenjenom BDP-u za 2013. godinu (3.311 mil €) učestvuju sa 41.9%, a u 2012. godini to učešće je iznosilo sa 38.1%, što znači da je u ovom izvještajnom periodu, u odnosu na prethodnu godinu, učešće fiskalnih prihoda povećano za 3.8 indeksna poena. Državni prihodi (1.267,4mil.€) u procijenjenom BDP-u za 2013. godinu učestvuju sa 38.3%, dok je u 2012. godini učešće ovih prihoda u BDP-u iznosilo 34.4%.

U narednom tekstu pojedinačno su obrađena normativna rješenja za sve poreske oblike, fiskalni efekti po osnovu primjene tih rješenja sa posebnim osvrtom na njihovu usklađenost sa Acquis-em.

A. Državni prihodi

1. Akcize

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja akcize utvrđena je **Zakonom o akcizama**,¹ koji je u primjeni je od 1. aprila 2002. godine. Tim zakonom uvedena je obaveza plaćanja akcize za tri grupe proizvoda, i to: alkohol i alkoholna pića, duvan i duvanske proizvode i mineralna ulja, njihove derivate i supstitute. Od 1. aprila 2012. godine, u akcizni sistem, kao akcizni proizvodi uvedeni su kafa i gazirana voda. Akciza se plaća na akcizne proizvode proizvedene u Crnoj Gori i akcizne proizvode koji se uvoze u Crnu Goru. Obveznik plaćanja akcize je proizvođač i uvoznik akciznih proizvoda dok je Zakonom predviđena mogućnost da se akcizna obaveza može prenijeti sa uvoznika, odnosno proizvođača na imaoca akcizne dozvole, odnosno oslobođenog korisnika akcize.

¹ „Sl. list RCG“, br. 65/01, 76/05 i „Sl. list RCG“ br. 7608, 50/09, 78/10, 61/11, 28/12 i **38/13**

U avgustu 2013. godine izvršene su izmjene *Zakona o akcizama* koje su se uglavnom odnosile na nastavak kontinuiranog i postepenog usklađivanja visine akcize na cigarete sa Direktivom Savjeta 2011/64/EU o strukturi i stopama akcize na duvanske proizvode. Naime, navedenim izmjenama, koje su počele da se primjenjuju od 1. avgusta 2013. godine, izvršeno je povećanje specifične akcize na cigarete sa 15€ na 17,5€ za 1000 komada cigareta i smanjenje proporcionalne stope sa postojećih 36% na 35% od maloprodajne cijene cigareta. Takođe, navedenim zakonom izvršene su i izmjene u dijelu načina utvrđivanja minimalne akcize i umjesto najpopularnije cjenovne kategorije uvedena je primjena prosječnog ponderisanog prosjeka (PPCC-a), kao osnovice za obračun minimalne akcize.

Navedenim izmjenama izvršeno je i povećanje visine akcize za kerozin koji se koristi kao motorno gorivo, sa postojećih 156 Eura na 1000 litara na 330 Eura na 1000 litara, čime se izvršilo usklađivanje navedenog energenta do minimuma koji je predviđen Direktivom EU.

Jedan od prioriteta poreske politike, u prethodnoj godini odnosio se i na intenziviranje aktivnosti na polju suzbijanja sive ekonomije, posebno kod prometa akciznih proizvoda, i u tom cilju obezbjeđenja dodatnih prihoda u Budžetu. U tom cilju, a imajući u vidu evidentne nepravilnosti koje su zabilježene kod prometa mineralnih ulja (eurodizela), koja se koriste za industrijske i komercijalne svrhe, donijet je *Pravilnika o izmjeni Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama*, kojim su ukinute odredbe koje se odnose na povraćaj dijela plaćene akcize po tom osnovu, do obezbjeđenja svih zakonskih uslova za potpunu kontrolu korišćenja ovih ulja prije svega u pogledu njihovog posebnog obilježavanja, shodno standardima EU.

Usklađenost Zakona o akcizama sa Acquis-em

Zakon o akcizama je u potpunosti usklađen sa sljedećim Direktivama EU:

- Direktivom Savjeta EU 92/80/EEC (izmjene: 1999/81 EEC, 2002/10/EC i 2010/12 EC) o ujednačavanju akciza na duvanske proizvode, izuzev cigareta,
 - Direktivom Savjeta 92/83/EEC o usklađivanju strukture akcize na alkohol i alkoholna pića, i
- Preostalo je usklađivanje sa sljedećim relevantnim Direktivama EU, i to:
- Direktivom Savjeta 2008/118/ EZ o opšim postupcima sa akciznim proizvodima i o držanju, kretanju i nadzoru nad tim proizvodima,
 - Direktivom Savjeta 2003/96/EEZ o restrukturiranju okvira Zajednice za oporezivanje energenata i električne energije,
 - Direktivom Savjeta 2011/64/EU o strukturi i stopama akciza za duvanske proizvode.

Postepeno usklađivanje akciznog zakonodavstva sa Direktivom 2011/64/EU odnosi se na uskladjivanje visine akcizne obaveze na cigarete sa propisanim minimumom koji, od 1. januara 2014. godine, u EU iznosi 90 €/1000 komada cigareta, odnosno 60% od prosječne ponderisane cijene cigareta (kod nas taj minimum sada iznosi 44,5€/1000 komada cigareta).

Usklađivanje akciznog zakonodavstva sa Direktivom 2003/96/EEC, odnosi se na usaglašavanje postojećeg zakona u pogledu predmeta oporezivanja, propisivanja visine akcizne osnovice za ostale energente (ugljen, koks i prirodni plin), i električnu energiju kao i iznosa akcize za te proizvode.

Usklađivanje akciznog zakonodavstva sa Direktivom 2008/118/ EEC je načelno izvršeno međutim, s obzirom da je navedenom propisan tretman akciznih proizvoda za države članice EU, to znači da će se usklađivanje sa navedenom direktivom vršiti postepenim usaglašavanjem

posebno u dijelu odloženog plaćanja akcize primjenom elektronskog akciznog dokumenta, odnosno uvođenja informacionog sistema (EMCS), u naš akcizni sistem.

Ostvarenje prihoda

Prema podacima Poreske uprave zaključno sa 2013. godinom registrovano je 369 akciznih obveznika, od čega 361 pravnih lica i osam preduzetnika.

Na osnovu podataka Poreske uprave o zaduženju akciznih dokumenata koja prate akciznu robu namijenjenu skladištenju u akciznom skladištu, zaključno sa 2013. godinom, aktivna su akcizna

skladišta kod obveznika, i to: AD „Jugopetrol“ Kotor, DOO „Bonus Petrol“ Cetinje i DOO „Petrol Crna Gora MNE“ Cetinje - za skladištenje mineralnih ulja, njihovih derivata i supstituta i DOO „Neksan“ Nikšić i AD „Trebjesa“ Nikšić, za skladištenje alkoholnih proizvoda.

Napominjemo, da shodno zakonskom rješenju prema kome obaveza obračunavanja akcize za cigarete kod uvoza nastaje danom preuzimanja kontrolnih akciznih markica, i da se ista plaća u roku od 60 dana od dana preuzimanja tih markica, prestala je potreba za registrovanjem akciznih skladišta za ovu vrstu akciznih proizvoda.

Ostvareni prihodi od akciza za 2013. godinu iznosili su 161,4 mil. € (pros. mjesečni 13,4 mil. €) i u odnosu na prethodnu godinu (152,7 mil.€), **veći su 5,7 %**.

Tabela 2: Pregled ostvarenih prihoda od akciza po vrstama proizvoda u 2012 i 2013 godini

<i>Red. br.</i>	<i>Vrsta akciznog proizvoda</i>	<i>2012.god. (u mil.€)</i>	<i>2013.g. (u mil.€)</i>	<i>%</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>1.</i>	<i>Akciza na uvozne proizvode</i>	<i>145,7</i>	<i>150,6</i>	<i>3,3</i>
<i>1.1.</i>	<i>Akciza na mineralna ulja</i>	<i>92,7</i>	<i>94,6</i>	<i>2,1</i>
<i>1.2.</i>	<i>Akciza na alkoh. i alkohol.pića</i>	<i>3,9</i>	<i>4,8</i>	<i>23,1</i>
<i>1.3.</i>	<i>Akciza na duvan.proizvode</i>	<i>45,0</i>	<i>45,6</i>	<i>2,2</i>
<i>1.4.</i>	<i>Akciza na kafu</i>	<i>1,4</i>	<i>2,1</i>	<i>50</i>
<i>1.5.</i>	<i>Akciza na gaziranu vodu</i>	<i>2,7</i>	<i>3,5</i>	<i>29,6</i>
<i>2.</i>	<i>Akciza na domaće proizvode</i>	<i>7,0</i>	<i>10,7</i>	<i>52,8</i>
<i>2.1.</i>	<i>Akciza na alkoh. i alkohol.pića</i>	<i>6,9</i>	<i>8,8</i>	<i>27,5</i>
<i>2.2.</i>	<i>Akciza na duvan.proizvode</i>	<i>0.1</i>	<i>1,9</i>	<i>90</i>
	<i>Ukupno:</i>	<i>152,7</i>	<i>161,4</i>	<i>5,7</i>

Izvor: Državni Trezor, Poreska uprava i Uprava carina

Ostvareni prihodi od akciza na *uvozne akcizne proizvode* u ovom izvještajnom periodu iznose 150,6 mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (145,7mil. €) veći su 3,3%. Od navedenog iznosa na minerelna ulja odnosi se 94,6 mil.€ (62,9 %), alkohol i alkoholna pića 4,8 mil.€ (3,1 %), duvanske proizvode 45,6 mil.€ (30,3 %), kafe 2,1 mil.€ (1,4 %) i gazirane vode 3,5 mil.€ (2,3%).

Prihodi od akciza na *domaće akcizne proizvode* u ovom izvještajnom periodu iznose 10,7 mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (7,0 mil.€) veći su za 52,8%. Od navedenog iznosa, na alkohol i alkoholna pića se odnosi 8,8 mil.€ i veći su u odnosu na isti period prethodne godine za 27,5 %. Prihodi od akciza na *domaće duvanske proizvode* u 2013. godini iznosili su 1,9 mil. €. i veći su u odnosu na prethodnu godinu za 90%.

Prihodi od akciza na *mineralna ulja* za izvještajni period iznose 94,6 mil. € i u odnosu na isti period prethodne godine (92,7 mil. €) veći su 2,1%.

Prihodi od akciza na *alkohol i alkoholna pića* u izvještajnom periodu iznose 13,6 mil. €, od čega se na *domaće proizvode* odnosi 8,8 mil. € (64,7%), a na *uvozne* 4,8 mil. € (35,3%). Prihodi po ovom osnovu u odnosu na prethodnu godinu (10,8 mil. €), veći su za 25,9 %, a povećanje prihoda

zabilježeno je kod uvoznog alkohola i alkoholnih pića (23,1%) i kod domaćeg alkohola i alkoholnih pića (27,5%).

Ostvareni prihodi od akciza na *duvanske proizvode* za izvještajni period iznose 47,5 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (45,1 mil. €) veći su 5,3%. Povećanje naplate akcize na duvanske proizvode (posebno na cigarete), rezultat je promjene zakonskih rješenja posebno u dijelu koji se odnosi na visinu specifične akcize na cigarete.

Imajući u vidu postojeća zakonska rješenja, u 2013. godini izvršen je povraćaj, odnosno preusmjer akcize u iznosu od 6,3 mil.€, od čega se 4,6 mil.€ odnosi na povraćaj akcize, a 1,7mil.€ za preusmjer akcize za izmirenje drugih fiskaliteta.

2. Porez na dodatu vrijednost

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja poreza na dodatu vrijednost uvedena je **Zakonom o porezu na dodatu vrijednost**² čija su osnovna rješenja u primjeni od 1. aprila 2003.godine. Oporezivanje prometa proizvoda i usluga vrši se prema mjestu potrošnje, primjenom principa odredišta, odnosno destinacije. Ovo rješenje podrazumijeva da je izvoz proizvoda oslobođen plaćanja PDV, a uvoz proizvoda se oporezuje i ima isti tretman kao domaći proizvodi. Obveznik plaćanja ovog poreza je pravno i fizičko lice čiji je oporezivi promet na godišnjem nivou veći od 18.000 €. Do 1.januara 2006.godine sve oporezive isporuke proizvoda i usluga bile su oporezovane po jedinstvenoj opštoj stopi od 17%, a tada je uvedena snižena stopa od 7% za određeni broj proizvoda i usluga koji su od značaja za životni standard građana.

Zakonom o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost, koji je donijet sredinom 2013. godine („Službeni list CG”, broj 29/13), povećana je opšta stopa PDV sa 17% na 19%. Osnovni razlog za povećanje stope bio je u zaustavljanju daljeg pogoršanja indikatora fiskalne stabilnosti, u prvom redu povećanja javnog duga, koji je posledica višegodišnjeg budžetskog deficita, odnosno nesklada između javnih prihoda i javnih rashoda. Napominjemo, da se opšta stopa PDV nije mijenjala od početka primjene Zakona o PDV (aprila 2003. godine) te da će

² „Službeni list RCG”, broj 65/01, 38/02, 72/02, 21/03 i 76/05 i „Službeni list CG”, broj 16/07 i 29/13

povećanjem stope na 19% Crna Gora i dalje biti među zemljama u okruženju i šire sa najnižom stopom PDV-a. Takođe, usluge smještaja u aparthotelima, koje su bile oporezovane po sniženoj stopi od 7% i usluge igara na sreću i zabavnih igara, koje su bile oslobođene plaćanja PDV, sada se oporezuju po stopi od 19%. Pored navedenog pooštrena je kaznena politika, kao jedna od mjera za suzbijanje sive ekonomije tako što su povećane novčane kazne za poreske prekršaje propisane Zakonom o PDV.

Usklađenost sa Acquis-em - Zakon o porezu na dodatu vrijednost, kao i propisi doneseni na osnovu tog zakona, u značajnoj mjeri su usklađeni sa Acquis-em (Direktiva 2006/112/EC). Programom rada Vlade za IV kvartal ove godine predviđene su izmjene i dopune Zakona kako bi se izvršilo dalje usklađivanje postojećih zakonskih rješenja sa Direktivom 2006/112/EC.

Ostvarenje prihoda

Prema podacima Poreske uprave za plaćanje PDV registrovano je 28.281 obveznika, od čega se 91,9% (25.995) odnosi na pravna lica, a 8,1% (2.286) na fizička lica. Broj PDV obveznika u ovom izvještajnom periodu u odnosu na isti period prethodne godine povećan je 10,4%.

Prema podacima Poreske uprave (na osnovu prijava za plaćanje PDV), ukupno ostvareni promet proizvoda i usluga (oporezivi i oslobođeni) za 2013.godinu iznosio je 9.792,7 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (7.461,4 mil.€) povećan je za 31,2%.

Tabela 5: Uporedni pregled ostvarenog prometa proizvoda i usluga za 2013. i 2012. godinu:

Vrsta prometa	2012. god.		2013.god.	
	Iznos (u hilj. €)	% učešća	Iznos (u hilj. €)	% učešća
1	2	3	4	5
Oporezivi promet po stopi od 19%	-	-	3.003.165	30,7
Oporezivi promet po stopi od 17%	5.389.868	72,2	2.506.604	25,6
Oporezivi promet po stopi od 7%	835.887	11,2	3.003.166	30,7
Oporezivi promet po stopi od 0%	863.374	11,6	948.591	9,7
Oslobodjeni promet	372.284	5,0	331.222	3,3
U k u p n o:	7.461.413	100,0	9.792.748	100,0
prosječno mjesečno	621.784		816.062	

Iz prethodne tabele proizilazi da je u 2013. godini u odnosu na prethodu godinu zabilježeno povećanje oporezivog prometa za 33,5% i smanjenje oslobođenog za 11,0%. U strukturi ukupno ostvarenog prometa, promet koji je oslobođen plaćanja PDV učestvuje sa 3,3 %, a u prethodnoj godini to učešće je iznosilo 5,0 %, što znači da je u ovom izvještajnom periodu došlo do smanjenja prometa koji je oslobođen PDV za 1,7 indeksna poena.

Bruto naplata po osnovu PDV (pri uvozu i po poreskim prijavama) za 2013. godinu iznosi 491,4 mil. € (pros.mjes. 40,9 mil. €) i u odnosu na prethodnu godinu (436,8 mil. €) veća je za 12,5 %. Pri uvozu proizvoda, od strane Uprave carina naplaćeno je 311,3 mil.€ (63,3%), a u zemlji (po poreskim prijavama) od strane Poreske uprave 180,1 mil. € (36,7%). Učešće prihoda od PDV kod

uvoza proizvoda u bruto PDV prihodima u 2013. godini u odnosu na 2012.godinu je smanjeno sa 66,4% na 63,3%, a kod Poreske uprave je povećano sa 33,6% na 36,7%.

Tabela 6: Uporedni pregled uplata po osnovu PDV pri uvozu i u zemlji za 2012. i 2013.godinu:

Vrsta prihoda	Naplata u 2012.god. (u mil.€)	Naplata u 2013. god. (u mil.€)	Index (3:2)
1	2	3	4
I PDV pri uvozu			
1. bruto naplata	290,1	311,3	107,3
2. povraćeno por.obveznicima	55,5	38,6	69,5
3. neto naplata (1-2)	234,6	272,7	116,2
II PDV u zemlji			
4. bruto naplata	146,7	180,1	122,8
5. povraćeno por.obveznicima	19,4	16,4	84,5
6. neto naplata (4-5)	127,3	163,7	128,6
Svega neto naplata (3+6)	361,9	436,4	120,6
Prosječno mjesečno	30,1	36,4	

Izvor: Državni Trezor, Poreska uprava i Uprava carina

Od bruto naplate po osnovu PDV u 2013. godini (491,4 mil. €) za povraćaj PDV-a poreskim obveznicima opredijeljeno je 55,0 mil. €, i to: za preusmjeravanje sredstava za plaćanje drugih poreskih obaveza 29,8 mil €, za preusmjeravanje sredstava iz PDV kredita 18,3 mil.€ i za plaćanje PDV pri uvozu 6,9 mil.€ (od čega preko Poreske uprave 16,4 mil.€ i Državnog trezora 38,6 mil.€) tako da neto naplata (prihod) od PDV za izvještajni period iznosi 436,4 mil. €, što u odnosu na prethodnu godinu (361,9 mil. €) čini povećanje od 20,6%. Prihodi od PDV (neto naplata) čini % procijenjenog BDP za 2013. godinu (3. mil. €).

Učešće PDV koji je vraćen poreskim obveznicima u 2013.godini (55,0 mil.€), u ukupnoj bruto naplati od PDV (491,4 mil.€) iznosi 11,2%, a u prethodnoj godini to učešće je iznosilo 17,1%, što znači da je u ovom izvještajnom periodu došlo do smanjenja PDV koji je vraćen poreskim obveznicima za 5,9 indeksna poena.

Olakšice kod plaćanja PDV

Zakonom o PDV omogućeno je korišćenje poreskih olakšica po osnovu isporuke proizvoda i usluga koje služe za službene potrebe diplomatskih i konzularnih predstavništava i međunarodnih organizacija. Ovo pravo se ostvaruje neposredno prilikom isporuke proizvoda, odnosno usluga uz prezentaciju poreske identifikacione kartice. Prema podacima Poreske uprave, zaključno sa decembrom 2013. godine, izdato je 112 poreskih identifikacionih kartica, koliko je bilo i u prethodnoj godini.

Takođe, Zakonom je omogućeno i korišćenje poreskih olakšica kod plaćanja PDV u slučajevima kada je međunarodnim sporazumom, odnosno ugovorom predviđeno da se donatorska sredstva ne mogu koristiti za plaćanje poreza u Crnoj Gori. Procedura ostvarivanja ovog oslobodjenja uređena je posebnim uputstvom Ministarstva finansija. Za izvještajni period po osnovu primljenih donacija nije naplaćen PDV u iznosu od 452.415 €, (u prethodnoj godini 689.727,72 €).

3. Porez na dobit pravnih lica

Normativna rješenja

Oporezivanje dobiti pravnih lica uređeno je **Zakonom o porezu na dobit pravnih lica**³ čija su osnovna rješenja u primjeni od 1. januara 2002. godine. Prema odredbama navedenog zakona obveznik poreza na dobit je rezidentno, odnosno nerezidentno pravno lice koje obavlja djelatnost radi sticanja dobiti. Predmet oporezivanja rezidentnog pravnog lica je dobit koju to lice ostvari u Crnoj Gori i izvan Crne Gore, a predmet oporezivanja nerezidenta je dobit koju to lice ostvari u Crnoj Gori. Stopa poreza na dobit, iznosi 9% i ova stopa je jedna od najnižih stopa u regionu. Radi stimulisanja privrednih aktivnosti u nedovoljno razvijenim područjima izmjenama ovog zakona u 2012 godini uvedena je mogućnost korišćenja poreske olakšice za otpočinjanje biznisa u privredno nedovoljno

razvijenim opštinama. Naime, predviđeno je da novoosnovano pravno lice u privredno nedovoljno razvijenim opštinama, koje obavlja proizvodnu djelatnost, oslobađa se plaćanja poreza na dobit u iznosu od 100% za prvih osam godina od početka obavljanja djelatnosti. Ovu olakšicu mogu da koriste i druga pravna lica koja osnivaju poslovnu jedinicu u privredno nedovoljno razvijenim opštinama. Krajem 2013.godine, izvršeno je revidiranje zakonskih odredbi koje se odnose na poreske olakšice, a u cilju usklađivanja sa EU regulativom u oblasti dodjele državne pomoći.

Usklađenost sa Acquis-em - Propisi koji se odnose na oporezivanje dobiti pravnih lica zahtijevaju usklađivanje sa Acquis-om u dijelu koji se odnosi na oporezivanje dividendi, kamata i autorskih naknada, statusnih promjena pravnih lica i statusa povezanih lica.

Postojeća zakonska rješenja pretežnim dijelom su usklađena sa relevantnim propisima Evropske unije iz ove oblasti, a prije svega sa: *Direktivom Savjeta 2011/96/EU o zajedničkom sistemu oporezivanja za matične kompanije i zavisne kompanije u različitim državama članicama; Direktivom Savjeta 2009/133/EC o zajedničkom sistemu oporezivanja koje se primjenjuje na spajanje, podjele, djelimične podjele, tranfere sredstava i i razmjenu dionica koje se tiču kompanija različitih država članica; Direktivom Savjeta 2003/49/EC o zajedničkom sistemu oporezivanja kamata i autorskih naknada među povezanim kompanijama u različitim državama članicama.*

Dalje usklađivanje propisa o oporezivanju dobiti sa Acquis izvršiće se u skladu sa dinamikom utvrđenom Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU (NPI), sa opredjeljenjem da te aktivnosti budu u skladu sa ekonomskim interesima Crne Gore i obavezama koje proističu iz SSP-a.

Ostvarenje prihoda

Prihodi od poreza na dobit pravnih lica u 2013.godini ostvareni su u iznosu 40.6 mil.€ (pros. mjes. 3.4 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (64 mil.€) manji su za 36.56%. U strukturi ostvarenih prihoda po navedenom osnovu, na porez na dobit se odnosi 31.7 mil.€ (78.1%), porez na dividende i udjele u dobiti 3.8 mil.€ (9.3%) i porez na autorske naknade i kamate 5.1 mil.€ (12.6%).

Tabela 5: Upporedni pregled ostvarenih prihoda od poreza na dobit pravnih lica za 2013. i 2012.godinu:

³ "Službeni list RCG", br.65/01, 80/04 i "Službeni list CG", br. 40/08, 86/09, 14/12 i 61/13)

IZVORI DOBITI	Ostvareno 2012 u mil.€	Ostvareno 2013 u mil.€	Index
<i>Porez na dobit</i>	30.4	31.7	4.28
<i>Porez na dividende i udjele u dobiti</i>	28.1	3.8	-86.48
<i>Porez na autorske naknade i kamate</i>	5.5	5.1	-7.27
Ukupno	64	40.6	-36.56

4. Porez na dohodak fizičkih lica

Normativna rješenja

Oporezivanje dohotka fizičkih lica uređeno je **Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica**⁴, čija su osnovna rješenja u primjeni od sredine 2002. godine. Ovim zakonom uvedeno je plaćanje poreza na dohodak fizičkih lica za rezidentna i nerezidentna fizička lica. Predmet oporezivanja fizičkog lica je dohodak koji je ostvaren po osnovu: ličnih primanja, samostalne djelatnosti, imovine i imovinskih prava, kapitala i kapitalnih dobitaka.

Od 1. januara 2007.godine je uvedena jedinstvena (proporcionalna) poreska stopa od 9%, sa odloženim rokom primjene od 01. januara 2010. godine, dok je u prelaznom periodu 2007. i 2008. godini poreska stopa iznosila 15%, a za 2009. godinu stopa je iznosila 12%. Kao privremena mjera od 08. februara 2013. godine uvedena je stopa od 15% na lična primanja preko 720€, na iznos iznad 720€, i ova rješenja se primjenjuju i u 2014.godini.

Dosadašnje izmjene i dopune Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica predstavljaju kontinuitet reformskih aktivnosti u oblasti poreske politike i usmjerene su na smanjenje poreskih oslobodjenja i poreskih olakšica uz izjednačavanje poreskog opterećenja dobiti kompanija i zarada zaposlenih. Radi stimulisanja privrednih aktivnosti u nedovoljno razvijenim područjima izmjenama ovog zakona u 2012. godini uvedena je mogućnost korišćenja poreske olakšice za preduzetnike u privredno nedovoljno razvijenim opštinama, a krajem 2013. godine je izvršeno revidiranje rešenja koja se odnose na ove olakšice u cilju uskladjivanja sa EU regulativom koja se odnosi na dodjelu državne pomoći.

⁴ "Sl.list RCG", br. 65/01, 37/04 i 78/06 i "Službeni list CG", broj 86/09, 14/12, 6/13 i 62/13

Usklađenost sa Acquis-em - Propisi koji se odnose na oporezivanje dohotka fizičkih lica ne zahtijevaju značajnije usklađivanje sa Acquis-em, osim u dijelu koji se odnosi na usaglašavanje poreskog tretmana nerezidentnih fizičkih lica sa Preporukom Evropske komisije 94/79/EC.

Ostvarenje prihoda

Naplaćeni prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica za 2013. godinu iznose 124.9 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (107.6 mil.€) povećani su za 16.1%. U strukturi ukupno naplaćenih prihoda po navedenom osnovu na lična primanja odnosi se 89.6 %, na samostalnu djelatnost 1.3 %, prihode od imovine i imovinskih prava 1.5 % i prihode od kapitala i ostalih izvora 7.6 %.

Tabela 6: Uporedni pregled prihoda od poreza na dohodak fizičkih lica za 2011. i 2012. godini

IZVORI DOHOTKA	<i>Ostvareno 2012 u mil.€</i>	<i>Ostvareno 2013 u mil.€</i>	<i>Index</i>
<i>Lična primanja</i>	95.3	111.9	117.4
<i>Samostalna djelatnost</i>	1.5	1.6	106.6
<i>Imovina i imovinska prava</i>	2.7	1.9	70.4
<i>Kapital i ostalo</i>	8.1	9.5	117.3
<i>Ukupno</i>	107.6	124.9	116.1

Ako se posmatra ostvarenje prihoda po izvorima u 2013 godini, uočava se da je došlo do povećanja prihoda od poreza na zarade zaposlenih za 17.4%, poreza na prihode od samostalne djelatnosti 6.6% i poreza na kapital i ostale prihode za 17.3 %, dok su prihodi od poreza na prihode od imovine i imovinskih prava povećani za 29.6%.

Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica pripadaju budžetu Države (oko 77%), Egalizacionom fondu (11%) i budžetima opština (12%), izuzev Glavnog grada kome pripada 13% i Prijestonice kojoj pripada 16%. Naplaćeni prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica raspoređeni su budžetu države u iznosu od 95.6 mil.€, budžetima opština u iznosu od 15.6 mil.€ i Egalizacionom fondu u iznosu od 13.7 mil.€.

5. Porez na promet nepokretnosti

Zakon o porezu na promet nepokretnosti⁵, čija rješenja su u primjeni od 2004. godine, uređuje se obaveza plaćanja poreza na promet nepokretnosti (osim za novoizgrađene nepokretnosti). Do kraja 2013. godine, stopa poreza na promet nepokretnosti je 3% od njihove tržišne vrijednosti. Prihodi po tom osnovu, primjenom zakonskih rješenja, počev od 2011. godine dijele se između budžeta Države i budžeta opština, u srazmjeri 10%:90%, s tim što se 10% od ukupno ostvarenih prihoda opštinama usmjeravalo preko Egalizacionog fonda. Zakonom su propisana i oslobodjenja od plaćanja poreza na promet nepokretnosti, koja se, između ostalog, odnose za nepokretnosti koje stižu državni organi, organi lokalne uprave, međunarodne

⁵ "Službeni list RCG", broj 69/03 i "Službeni list CG", broj 17/07

organizacije, nevladine organizacije, kao i u slučaju rješavanja stambenog pitanja, najviše do 20 m² po članu domaćinstva.

Počev od 2014. godine, u primjeni je novi **Zakonom o porezu na promet nepokretnosti**⁶. Ovim zakonom otklanjaju se uočeni nedostaci kod utvrđivanja poreske osnovice, bliže se definišu poreska oslobođenja i uvodi princip samooporezivanja kod utvrđivanja poreske obaveze, sve to sa ciljem unaprijeđenja sistema oporezivanja prometa nepokretnosti i ostvarivanja većeg obima prihoda od poreza na promet nepokretnosti.

Ostvareni prihodi po osnovu *poreza na promet nepokretnosti* za 2013. godinu iznose 14,4 mil. €, što je na nivou ostvarenja prihoda po ovom osnovu u 2012. godini. Od navedenog iznosa sredstava, budžetu Države je opredijeljeno 1,4 mil. € (10%), a budžetima opština 13,0 mil. € (90%) i to: direktno 11,6 mil.€ i indirektno, preko Egalizacionog fonda 1,4 mil. €.

Ova vrsta poreza nije izričito regulisana propisima EU, stoga ne postoji obaveza njegovog usklađivanja sa Acquis-em.

6. Porez na promet upotrebljivanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica

Obaveza plaćanja poreza na promet upotrebljivanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica, uređena je *Zakonom o porezu na promet upotrebljivanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica*⁷, čija su rješenja u primjeni od oktobra 2003. godine. Obveznik plaćanja ovog poreza je kupac, odnosno sticalac upotrebljivanog motornog vozila, plovni objekta, vazduhoplova ili letilice, pod uslovom da se na njihov promet ne plaća PDV. Poreska stopa iznosi 5% tržišne vrijednosti navedenih proizvoda. Poreska oslobođenja su krajnje reducirana i vezana su za nasljedjivanje i davanje poklona kod prvog naslednog reda. Prihodi ostvareni po ovom osnovu u cjelosti pripadaju budžetu Države. Ostvareni prihodi po osnovu ovog poreza za 2013.godinu iznose 2,8 mil. €, i u odnosu na prethodnu godinu (2012.god.-2,3 mil. €) veći su za 21,7% .

Ova vrsta poreza nije izričito regulisana propisima EU, stoga ne postoji obaveza njegovog usklađivanja sa Acquis-em.

7. Porez na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica

Obaveza plaćanja poreza na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica uvedena je *Zakonom o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata,*

⁶ "Službeni list CG", broj 36/13

⁷ "Službeni list RCG", broj 55/03 i "Službeni list CG", br: 73/10 i 40/11

*vazduhoplova i letilica*⁸, koji je u primjeni od početka maja 2004. godine. Ovaj porez plaćaju pravna i fizička lica koji su vlasnici registrovanih putničkih automobila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica, prema propisanoj tarifi. Prihodi po ovom osnovu u cjelosti pripadaju budžetu Države.

Krajem 2009.godine donesen je Zakon o izmjenama Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica, čija su rješenja u primjeni od 1. januara 2010.godine. Glavna izmjena zakona odnosila se na povećanje visine poreske obaveze na upotrebu putničkih motornih vozila i motocikala (posebno na luksuzna vozila sa većom kubikažom), kao i plovni objekata sa kabinom. Prema navedenim izmjenama propisani porez na upotrebu putničkih vozila, u zavisnosti od kubikaže, kreće se u rasponu od 25 € do 1500 €, a za upotrebu motocikala od 10 € do 300 €, a ukupno umanjeње poreza po osnovu godina starosti vozila ne može preći 50% ukupno propisane visine poreza. Takođe, ukinuto je oslobođenje od plaćanja poreza na upotrebu motornih vozila pojedinih organa i to za: vozila državnih organa i jedinica lokalne samouprave, vozila organa državne uprave i organa jedinica lokalne samouprave, kao i vozila za rent-a car usluge.

Istovremeno, ovim izmjenama izvršeno je povećanje visine poreza na upotrebu plovni objekata sa kabinom koji se, u zavisnosti od dužine plovni objekta, kreće u rasponu od 1500 € do 3000 €.

Ostvareni prihodi po osnovu ovog poreza za 2013. godinu iznose 8 mil. €, i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 3,9 % (2012.god. - 7,7 mil. €).

Ova vrsta poreza nije izričito regulisana propisima EU, stoga ne postoji obaveza njegovog usklađivanja sa Acquis-em.

8. Porez na premije osiguranja

Obaveza plaćanja poreza na premije osiguranja uvedena je *Zakonom o porezu na premije osiguranja*⁹, koji je u primjeni od početka maja 2004. godine. Porez na premije osiguranja plaća se na usluge osiguranja po osnovu autoodgovornosti i po osnovu kasko osiguranja motornih vozila. Poreska stopa na premije od autoodgovornosti iznosi 6%, a 3% na premije kasko osiguranja motornih vozila. Ovaj porez plaćaju osiguravajuća društva nezavisno od toga da li poslove osiguranja obavljaju lično ili preko svojih zastupnika. Prije uvođenja poreza na dodatu vrijednost na navedene usluge plaćao se porez na promet usluga po stopi od 9%, na iznos tehničke premije, a što u osnovi odgovara visini postojećeg poreskog opterećenja. Za usluge osiguranja imovine nije predviđeno plaćanje poreza, iz razloga kako bi se na taj način doprinijelo smanjenju troškova privrednih subjekata. Prihodi po ovom osnovu u cjelosti pripadaju budžetu Države.

Krajem 2013.godine donesen je Zakon o izmjenama Zakona o porezu na premije osiguranja¹⁰, čija su rješenja u primjeni od 1. januara 2014.godine. Ovim izmjenama uvedena je jedinstvena stopa od 9% za plaćanje poreza na premije osiguranja za sve vrste osiguranja, na osnovicu koju čini naplaćena bruto premija osiguranja. Takođe, propisano je i oslobođenje od plaćanja ovog

⁸ "Službeni list RCG", br: 28/04 i 37/04 i "Službeni list CG", broj 86/09

⁹ "Službeni list RCG", broj 27/04 i 37/04 i "Službeni list CG", br: 73/10 i 40/11

¹⁰ "Službeni list CG", broj 61/13

poreza za osiguranja od nezgode, dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja i osiguranja od poljoprivrede.

Ostvareni prihodi po osnovu poreza na premije osiguranja za 2013. godinu iznose 2,3 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (2 mil. €) veći su za 15 %.

Ova vrsta poreza nije izričito regulisana propisima EU, stoga ne postoji obaveza njegovog usklađivanja sa Acquis-em.

9. Doprinosi za obavezno socijalno osiguranje

Normativna rješenja

Obaveza plaćanja doprinosa za obavezno socijalno osiguranje uređena je **Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje**¹¹, koji je u primjeni od 1. januara 2008.godine. Ovim zakonom se na jedinstven način uređuje sistem obezbjeđenja sredstava za finansiranje obaveznog socijalnog osiguranja.

Kumulativna stopa doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje iznosi 20,5% (na teret zaposlenog stopa iznosi 15% i na teret poslodavca 5,5%). Kumulativana stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje iznosi 12.3% (stopa na teret zaposlenog iznosi 8.5%, a na teret poslodavca 3.8%), a kumulativana stopa doprinosa za osiguranje od nezaposlenosti iznosi 1% (na teret zaposlenog stopa iznosi 0.5% i na teret poslodavca 0.5%).

Usklađenost sa Acquis-em - Način finansiranja obaveznog socijalnog osiguranja nije standardizovan propisima Evropske unije, stoga ne postoji obaveza usklađivanja postojećih propisa iz ove oblasti sa Acquis-em.

Ostvarenje prihoda

Ostvareni prihodi po osnovu doprinosa za obavezno socijalno osiguranje (penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti) za 2013. godinu iznose 387.4 mil.€ (pros. mjes. 32.3 mil.€) i u odnosu na 2012. godinu veći su za 10 %. U strukturi ukupno naplaćenih prihoda po navedenom osnovu, na doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje se odnosi 241.9 mil. € (62.4 %), doprinose za zdravstveno osiguranje 134.7 mil. € (34.8 %) i doprinose za osiguranje od nezaposlenosti 10.8 mil.€ (2.8 %). Pored navedenih doprinosa, prihodi od doprinosa za nezapošljavanje invalida u 2012. godini iznose 11.1 mil.€.

Tabela 7: Uporedni pregled ostvarenja prihoda od doprinosa za obavezno socijalno osiguranje za 2012. i 2013. godinu.

Doprinosi	2012. god.	2013. god	Index
			3/2
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>1. Za penzijsko i invalidsko osiguranje</i>	216.5	241.9	111.7

¹¹ "Sl. list CG", br. 13/07, 79/08, 86/09, 78/10, 14/12 i 62/13

<i>2. Za zdravstveno osiguranje</i>	125.7	134.7	107.2
<i>3. Za osiguranje od nezaposlenosti</i>	10.0	10.8	108.0
U k u p n o:	352.2	387.4	110.0

Prihodi od doprinosa *za penzijsko i invalidsko osiguranje* za 2013. godinu iznose 241.9 mil.€, (pros.mjes. 20.2 mil.€) i u odnosu na 2012. godinu (216.5 mil.€), veći su 11.7 %.

Prihodi *od doprinosa za zdravstveno osiguranje* za 2013. godinu iznose 134.7 mil.€ (pros.mjes. 11.2 mil.€), i u odnosu na 2012. godinu (125.7 mil.€), povećani su 7.2 %.

Prihodi od *doprinosa za osiguranje od nezaposlenosti* za 2013. godinu iznose 10.8 mil.€ (pros.mjes. 0.9 mil.€) i u odnosu na 2012.godinu (10 mil €), veći su 8 %.

10.Carine

Normativna rješenja

Crnogorski carinski sistem je uređen Carinskim zakonom, Zakonom o Carinskoj tarifi, Zakonom o carinskoj službi i podzakonskim aktima za sprovođenje navedenih propisa.

1.1. **Carinskim zakonom**¹², čija su osnovna rješenja u primjeni od 1. aprila 2003. godine, uređuju se carinski postupak, prava i obaveze lica koja učestvuju u carinskom postupku, kao i prava, obaveze

i ovlašćenja carinskog organa. Osnovna zakonska rješenja (carinski postupci, utvrđivanje carinske vrijednosti, pravila o porijeklu robe) najvećim dijelom su usklađena sa Uredbom Savjeta (EEC) broj 2913/92 - Carinski zakon Zajednice, kao i pravilima Svjetske trgovinske organizacije (STO) i Svjetske carinske organizacije (SCO).

1.2. Na robu koja se uvozi u carinsko područje Crne Gore plaća se carina po stopama utvrđenim **Zakonom o Carinskoj tarifi**¹³, čija rješenja su u primjeni od 6. juna 2012. godine. Novim Zakonom izvršeno je usaglašavanje osnovnih carinskih stopa sa carinskim stopama dogovorenim Protokolom o pristupanju Crne Gore Sporazumu iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (STO). Takođe, Vlada je u shodno SSP-u¹⁴ u obavezi da jednom godišnje donošenjem Uredbe o Carinskoj tarifi usaglasi nacionalnu nomenklaturu sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije.

Aneksom I Protokola o pristupanju Crne Gore Svjetskoj trgovinskoj organizaciji za određeni broj proizvoda iz Carinske tarife (većinom se radi o poljoprivrednim proizvodima) utvrđeno je tzv. "krajnje gornje obavezujuće ograničenje", koje predstavlja carinsku stopu koju Crna Gora mora primijeniti do određenog datuma na uvoz navedenih proizvoda. Sukcesivna smanjenja se implementiraju 1. januara svake godine u Uredbu o Carinskoj tarifi. Implementacija navedene obaveze rezultira smanjenjem osnovne carinske stope, koja je do primjene navedenog protokola

¹² "Sl. list RCG", br. 07/02, 38/02, 72/02, 21/03, 31/03, 29/05 i 66/06 i "Sl. list Crne Gore", br. 21/08, 73/10, 01/11, 40/11 i 62/13.

¹³ "Službeni list CG", br. 05/14.

¹⁴ Član 18 stav 2 SSP-a glasi: "U klasifikaciji roba u trgovini između ugovornih strana primjenjivaće se Kombinovana nomenklatura".

iznosila 6,1% dok za 2013. godinu iznosi 5,88%¹⁵. Napominjemo da se carina obračunava i naplaćuje po procentualnoj stopi u odnosu na vrijednost robe (*"ad valorem"*). Za određene poljoprivredne proizvode, carina se obračunava i u određenom iznosu po jedinici mjere za masu robe (*specifična carina*).

Uredbom o Carinskoj tarifi obuhvaćene su i sve izmjene koje se odnose na carinske stope utvrđene sporazumima o slobodnoj trgovini ili drugim međunarodnim sporazumima vezanim za razmjenu roba (STO, SSP, CEFTA, EFTA, Rusija, Ukrajina i Turska), čime se dobilo kodifikovano rješenje koje u krajnjem olakšava poslovanje privrednicima koji se bave spoljnom trgovinom.

1.3. **Zakonom o carinskoj službi**¹⁶, čija su osnovna rješenja u primjeni od 2002. godine, uređena je materija koja se odnosi na način rada, kao i prava, obaveze i odgovornosti carinskih službenika. U proteklom periodu izvršena je jedna izmjena navedenog zakona (u 2005. godini), koja se odnosila na usklađivanje navedenog zakona sa zakonima kojima je regulisan upravni postupak i rad organa državne uprave.

Usklađenost sa Acquis-em - Postojeći carinski propisi su u značajnoj mjeri usklađeni sa Acquis-em (carinska nomenklatura je u potpunosti usklađena) i obavezama koje proizilaze iz SSP-a. U skladu sa preporukama iz Analitičkog izvještaja EK za Crnu Goru, izvršene su izmjene Carinskog zakona u dijelu odredbi koje se odnose na sigurnost i bezbjednost, odnosno oslobođenje od plaćanja carine sa aktuelnim propisima Evropske unije (Uredba Parlamenta i Savjeta EU (EC), broj 648/2005 i Uredba Savjeta (EC), broj 1186/2009). Takođe, izvršeno je i usaglašavanje nacionalne nomenklature¹⁷ sa Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije.

Ostvarenje prihoda

Prema podacima Uprave carina ukupna vrijednost uvezene robe u 2013. godini iznosila je 1.774,3 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (1.823,8 mil. €) predstavlja smanjenje od 2,7 %. U narednoj tabeli se daje pregled vrijednosti uvezene robe na koju se po osnovu sporazuma o slobodnoj trgovini¹⁸ primjenjivala preferencijalna stopa i robe pri čijem uvozu se primjenjivala redovna carinska stopa.

Tabela 8: Pregled vrijednosti uvoza za 2012. i 2013. godinu (iznosi u hiljadama eura)

Vrijed.uvoza	2012. god.	2013. god.	Stopa rasta (%)
1. Sporazumi	927.022	1.064.897	13
2. Ostalo	896.857	709.387	- 20,9
Ukupno:	1.823.879	1.774.284	-2,7

Izvor: Uprava carina

¹⁵ Prilikom izračunavanja prosječne carinske stope korišćene su tzv. maksimalne carinske stope, kojima je utvrđen gornji limit carinskog opterećenja kad se prilikom uvoza poljoprivrednih proizvoda primjenjuje tzv. kombinovana carina.

¹⁶ "Službeni list RCG", br. 7/02 i 29/05.

¹⁷ Uredba o Carinskoj tarifi za 2014. godinu, "Službeni list CG", broj 5/14.

¹⁸ SSP, CEFTA, EFTA, Rusija, Ukrajina i Turska.

Naplaćeni prihodi od carina i naknade za usluge carinskog organa za 2013. godinu iznose 22,25 mil. € (pros. mjes. 1,85 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (28,63 mil.€) manji su za 22,3%. U strukturi ostvarenih carinskih prihoda, prihodi od carine učestvuju sa 99,9%, a naknade za usluge carinskog organa sa 0,08%.

Tabela 9: Pregled ostvarenih prihoda od carina i naknada za 2012. i 2013. godinu (iznosi u hiljadama eura)

Red. broj	Vrsta prihoda	Ostvareno		Stopa rasta (%) (4/3)
		2012. g.	2013. g.	
1	2	3	4	5
1.	Carina	28.635	22.251	-22,3
2.	Naknada za usluge carinskog organa	63	17,9	- 71,6
	UKUPNO:	28.698	22.268,9	-22,4

Izvor: Državni Trezor

Smanjenje osnovnih carinskih stopa shodno Protokolu o pristupanju Crne Gore STO¹⁹ prouzrokovalo je i smanjenje stopa dogovorenih u okviru potpisanih sporazuma o slobodnoj trgovini, što je za posledicu imalo smanjenje prihoda od carina u 2013. godini. Najznačajnije smanjenje posmatrano sa fiskalnog aspekta odnosi se na Evropsku uniju, koja uz zemlje CEFTE predstavlja trenutno najznačajnijeg trgovinskog partnera Crne Gore. Prosječna carinska stopa za uvoz proizvoda iz zemalja Evropske unije je smanjena sa 1,43% u 2012. godini na 0,96% u 2013. godini. Osim Evropske unije, određeno smanjenje carinskih stopa je izvršeno i kod zemalja članica EFTE i Turske, ali isto nije bitnije uticalo na budžetske prihode jer iz navedenih zemljama trenutno nema značajnijeg uvoza. Pored navedenog manji prihodi od carina posledica su i smanjenja vrijednosti uvoza u 2013. godini.

11. Takse

11.1. Takse na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja

*Zakonom o taksama na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja*²⁰ propisana je obaveza plaćanja posebnih taksa, i to na: karticu mobilne telefonije (SIM karticu), tarifno brojilo za mjerenje utroška električne energije, priključak kablovske elektronske komunikacione mreže za distribuciju radio i TV programa (kablovski priključak), za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja u ugostiteljskim objektima. Odredbama navedenog zakona propisano je,

¹⁹ Protokol se primjenjuje od 30. aprila 2012. godine.

²⁰ „Službeni list CG“, br. 28/12 i 62/13.

pored ostalog da obavezu obračunavanja i plaćanja taksi na sim kartice, tarifno brojilo i kablovski priključak obračunava, obustavlja i uplaćuje mobilni operater, snabdijevač električnom energijom i kablovski distributer. Propisane takse, čiju kontrolu obračunavanja i plaćanja vrši poreski organ, prihod su budžeta Crne Gore. Odredbama citiranog zakona propisano je da su od plaćanja takse na tarifno brojilo, oslobođeni vlasnici primarnih stambenih objekata i korisnici prava iz socijalne zaštite.

U cilju stabilizacije javnih finansija uz istovremeno obezbjeđenje fiskalne konsolidacije, odnosno finansijske i makroekonomske stabilnosti, krajem 2013. godine donijet je *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o taksama na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja*, kojim su ukinute takse na karticu mobilne telefonije, tarifno brojilo za mjerenje utroška električne energije i priključak kablovske elektronske komunikacione mreže za distribuciju radio i TV programa, dok su poboljšanja taksene politike izvršena u dijelu odredbi koje se odnose na plaćanje taksi na upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja u ugostiteljskim objektima. Takođe, navedeni zakon je donesen kao zakon temporalnog karaktera i njegova primjena je predviđena do 1. januara 2015. godine.

Naplaćeni prihodi po osnovu taksi na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja za 2013. godinu, iznose 12,7 mil.€, takođe, imajući u vidu planirane prihode po osnovu uvođenja navedenog zakona (oko 10 mil.€ na godišnjem nivou), isti se ostvaruju u skladu sa planiranim projekcijama.

11.2. Administrativne takse

Obaveza plaćanja administrativnih taksa propisana je *Zakonom o administrativnim taksama*²¹, a koje se plaćaju za spise i radnje koje se vode pred organima državne uprave, organima lokalne uprave i drugim pravnim licima koja imaju javna ovlašćenja. Takođe, ovim zakonom dato je ovlašćenje opštinama da uvide lokalne administrativne takse za radnje i akte koji se vode pred organima lokalne uprave. Visina administrativnih taksa za radnje i akte koji se vode pred organima državne uprave određena je nacionalnom taksenom tarifom, a visina lokalnih administrativnih taksa za radnje i akta koji se vode pred organima lokalne uprave, lokalnom taksenom tarifom.

U cilju olakšanja postupka dobijanja crnogorskog državljanstva licima, koja iz socio-ekonomskih razloga nijesu preuzela rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo, a imali su prijavljeno prebivalište u Crnoj Gori prije 3.juna 2006.godine, krajem 2013.godine izvršena je izmjena važećeg Zakona o administrativnim taksama²², Navedenim izmjenama izvršeno je smanjenje visine administrativne takse za rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo za državljane republike bivše SFRJ, koji su imali prijavljeno prebivalište u Crnoj Gori prije 3.juna 2006.godine. Uбудuće, navedena lica će za rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo plaćati administrativnu taksu u iznosu od 50 €. Takođe, navedenim izmjenama predviđeno je da se za rješenja o prijemu u crnogorsko državljanstvo, koja su donijeta prije stupanja na snagu ovog zakona, a nijesu dostavljena licima za koja je izvršen prijem u crnogorsko državljanstvo, plaća administrativna taksa u iznosu od 50€.

Naplaćeni prihodi po osnovu administrativnih taksa za 2013. godinu iznose 7,4 mil. €, i u odnosu na 2012. godinu (8 mil. €), manji su za 7,5 %, što je posledica poslednjih izmjena citiranog

²¹ "Službeni list RCG", br.55/03, 46/04 i 81/05 i "Službeni list CG", br. 22/08, 77/08, 40/10, 20/11 i 56/13

²² "Službeni list CG, broj 56/13

zakona kojim su ukinute, odnosno smanjene taksene obaveze za pojedine spise i radnje koje se plaćaju pred organima državne uprave.

Obaveza plaćanja ovih taksa nije standardizovana propisima EU, ali postoji obaveza usklađivanja sa međunarodnim sporazumima i konvencijama.

11.3. Sudske takse

Obaveza plaćanja sudskih taksa od strane lica po čijem predlogu ili u čijem interesu se preduzima radnja u sudskom postupku propisana je *Zakonom o sudskim taksama*²³.

Ostvareni prihodi po osnovu navedenih taksa za 2013. godinu iznose 4,5 mil. €, i u odnosu na prethodnu godinu (3,5 mil. €), veći su za 28,6%.

Obaveza plaćanja ovih taksa nije standardizovana propisima EU.

12. Naknade za korišćenje prirodnih i drugih dobara i prava od opšteg interesa

Obaveza plaćanja naknada za korišćenje prirodnih i drugih dobara i prava od opšteg interesa utvrđena je zakonima kojima je uređeno korišćenje prirodnih i drugih dobara i prava od opšteg interesa (Zakon o šumama, Zakon o vodama i Zakon o finansiranju upravljanja vodama, Zakon o putevima, Zakon o rudarstvu, Zakon o životnoj sredini, Zakon o igrama na sreću, Zakon o koncesijama i dr.).

Ostvareni prihodi po osnovu navedenih naknada za 2013. godinu iznose 28,4 mil. € i u odnosu na 2012. godinu (22,4 mil.€) povećani su 26,78 %. U strukturi prihoda po navedenom osnovu, najveće učešće se odnosi na naknadu za korišćenje morskog dobra (20,94%), naknadu za priređivanje posebnih igara na sreću (19,37%), naknadu za korišćenje šuma (12,68%), naknadu za korišćenje mineralnih sirovina (10,92%) i naknadu za korišćenje voda (6,34%).

13. Lokalni prihodi

Opštine, shodno ovlašćenjima iz **Zakona o finansiranju lokalne samouprave**²⁴ i ovlašćenjima iz posebnih zakona, mogu uvoditi: *opštinske poreze* (prirez porezu na dohodak fizičkih lica i porez na nepokretnosti), *lokalne takse* (administrativne takse, komunalne takse i ostale takse) i *lokalne naknade* (naknadu za komunalno opremanje građevinskog zemljišta, naknade za korišćenje opštinskih puteva, naknade za obavljanje komunalne djelatnosti).

Opštine su, po osnovu *tekućih lokalnih prihoda* (porezi, takse, naknade, prihodi od kamata i novčanih kazni za neblagovremeno plaćanje poreskih obaveza, prihodi koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi) u 2013. godini ostvarile 119,6 mil. € (pros. mjes. 10,0 mil. €), što u odnosu na 2012. godinu (123,3 mil. €) čini smanjenje od 3,00%, a što je posljedica značajnijeg smanjenja prihoda od naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta (za 25,28%) u odnosu na 2012. godinu.

U strukturi ukupno ostvarenih fiskalnih prihoda (državnih i lokalnih) za 2013. godinu, ovi prihodi učestvuju sa 8,6%. Tekući lokalni prihodi čine 3,6% procijenjenog BDP za 2013. godinu (3.311 mil.€).

U narednom tekstu daju se bliže karakteristike pojedinih tekućih lokalnih prihoda:

²³ "Službeni list RCG", broj 76/05 i "Službeni list CG", br. 39/07 i 40/10

²⁴ »Sl. list RCG«, broj 42/03 i 44/03 i »Sl. list CG«, br. 5/08 i 74/10.

13.1. Prirez porezu na dohodak fizičkih lica

Opštinama je, Zakonom o finansiranju lokalne samouprave, dato ovlašćenje za uvođenje prireza porezu na dohodak fizičkih lica. Stopa prireza, može iznositi do 13% za opštine (za Glavni grad i Prijestonicu ta stopa može iznositi do 15%). Osnovicu za utvrđivanje prireza čini porez na dohodak fizičkih lica iz svih izvora (ličnih primanja, samostalne djelatnosti, imovine i imovinskih prava i kapitala).

Ostvareni prihodi od prireza porezu na dohodak fizičkih lica u 2013. godini iznose 17,7 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (15,0 mil. €), čini povećanje za 18,02%, a što je rezultat efikasnije kontrole obračunavanja i plaćanja poreskih obaveza od strane poreskog organa opštine. Od ukupno ostvarenih prihoda po ovom osnovu, na opštine: Podgorica, Nikšić, Bar, Herceg Novi, Kotor i Budva, odnosi se 79,66%, a na ostalih 15 opština 20,34%.

13.2. Porez na nepokretnosti

Opštinama je Zakonom o porezu na nepokretnosti²⁵ dato ovlašćenje za uvođenje poreza na nepokretnosti. Raspon stopa poreza na nepokretnosti, prema važećim zakonskim rješenjima, iznosi od 0,10% do 1,00% tržišne vrijednosti nepokretnosti koju opštine određuju u zavisnosti od vrste, lokacije, kvaliteta, starosti i namjene nepokretnosti.

Ostvareni prihodi od poreza na nepokretnosti u 2013. godini iznose 39,3 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (36,0 mil. €), čini povećanje od 9,11%. Povećanje prihoda po ovom osnovu rezultat je: proširenja poreske osnove, definisanja posebnog poreskog tretmana za određene kategorije nepokretnosti (poljoprivredno zemljište koje se ne obrađuje, sekundarni stambeni objekti, objekti koji su izgrađeni suprotno zakonu, ugostiteljski objekti koji se nalaze u zoni prioritetnog turističkog lokaliteta i građevinsko zemljište koje nije privedeno namjeni u skladu sa planskom dokumentacijom), kao i efikasnije kontrole obračunavanja i plaćanja poreskih obaveza od strane poreskog organa opštine i bolje evidencije vlasnika nepokretnosti. Od navedenog iznosa, na opštine: Budva, Podgorica, Herceg Novi, Bar, Nikšić, Kotor i Tivat odnosi se 83,71%, a na ostale opštine 16,29%.

13.3. Lokalne komunalne takse

Opštinama je **Zakonom o lokalnim komunalnim taksama**²⁶ dato ovlašćenje za uvođenje lokalnih komunalnih taksa. Opštine mogu visinu lokalnih komunalnih taksa utvrđivati u zavisnosti od vrste djelatnosti, površine, lokacije, odnosno zone u kojoj se nalaze objekti, predmeti, odnosno vrše usluge za koje je propisano plaćanje takse.

Ostvareni prihodi od lokalnih komunalnih taksa u 2013. godini iznose 4,3 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (3,6 mil. €), čini povećanje od 19,44%. Povećanje prihoda po navedenom osnovu je rezultat efikasnije kontrole obračunavanja i plaćanja taksenih obaveza od strane poreskog organa opštine. Od ukupno ostvarenih prihoda od lokalnih komunalnih taksa, na opštine: Podgorica, Budva, Mojkovac, Plav, Herceg Novi, Ulcinj, Tivat i Nikšić odnosi se 86,50%, a na ostalih 13 opština 13,50%.

²⁵ »Sl. list RCG«, br. 65/01 i »Sl. list CG«, br. 75/10

²⁶ "Sl. list RCG", broj 27/06

13.4. Lokalne administrativne takse

Opštinama je **Zakonom o administrativnim taksama**²⁷ dato ovlašćenje za uvođenje lokalnih administrativnih taksa. Navedenim zakonom predviđeno je da lokalne administrativne takse ne mogu biti veće od taksa koje se plaćaju za slične spise i radnje koji se vode pred organima državne uprave.

Ostvareni prihodi od lokalnih administrativnih taksa u 2013. godini iznose 1,5 mil.€ i u odnosu na 2012. godinu (1,6 mil. €), smanjeni su 6,25%. Smanjenje prihoda od ovih taksa posljedica je prenošenja ovlašćenja datih lokalnoj samoupravi za naplatu administrativne takse za pojedina spisa i radnje na državne organe. U ukupno ostvarenim prihodima po navedenom osnovu, na opštine: Podgorica, Budva, Kotor, Nikšić i Herceg Novi, odnosi se 72,00%, a na ostalih 16 opština svega 28,00%.

13.5. Naknada za komunalno opremanje građevinskog zemljišta

Opštinama je **Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata** dato ovlašćenje za uvođenje naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta. Ovu naknadu plaća investitor izgradnje objekata, u zavisnosti od stepena opremljenosti građevinskog zemljišta, kao i učešća investitora u komunalnom opremanju.

Ostvareni prihodi od naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta²⁸ u 2013. godini iznose 37,0 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (49,5 mil. €), čini smanjenje za 25,28%. Značajno smanjenje prihoda od navedene naknade rezultat je smanjenja investicionih aktivnosti u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu, kao i izmjena zakonskih rješenja kojima je propisano da se komunalije plaćaju prije izdavanja građevinske dozvole ili u toku investicionog ciklusa. Od ukupno ostvarenih prihoda po ovom osnovu, na Glavni grad Podgoricu i primorske opštine (Budva, Bar, Herceg Novi, Kotor i Tivat) odnosi se 93,24%. Opština Plužine nije ostvarila prihode po osnovu ove naknade.

13.6. Naknade za korišćenje opštinskih puteva

Opštinama je ovlašćenje za uvođenje naknada za korišćenje opštinskih puteva dato **Zakonom o putevima**²⁹. Ovim zakonom propisane su vrste naknada za korišćenje opštinskih puteva koje može uvesti opština na svojoj teritoriji.

Ostvareni prihodi od naknada za korišćenje opštinskih puteva u 2013. godini iznose 2,9 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (2,6 mil. €), čini povećanje za 11,54%. Povećanje prihoda po ovom osnovu rezultat je efikasnije naplate i kontrole obračunavanja i plaćanja ove naknade od strane poreskog organa opštine. Od ukupno ostvarenih prihoda po ovom osnovu, na opštine:

²⁷ "Sl. list RCG", 55/03 i 81/05 i "Sl. list CG", br. 22/08, 77/08, 3/09, 40/10, 20/11, 26/11 i 56/13

²⁸ Vlada je u septembru 2011. godine usvojila Program mjera za podsticanje izgradnje hotelskih kompleksa i privlačenje hotelskih investitora i poznatih svjetskih brendova i ujedno preporučila lokalnim samoupravama ukidanje, odnosno smanjenje visine naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta za hotele visoke kategorije (5*, 4*) ukoliko isti budu izgrađeni do 31 decembra 2015. godine.

²⁹ „Sl. list RCG“, broj 42/04 i „Sl. List CG“, broj 54/09, 40/10, 73/10, 36/11 i 40/11

Podgorica, Bijelo Polje, Mojkovac, Berane i Rožaje, odnosi se 79,30%, a na sve druge opštine 20,70%.

13.7. Ostali lokalni prihodi

Opštine su, po osnovu *ostalih lokalnih tekućih prihoda* (kamate i novčane kazne zbog neblagovremeno plaćenih poreza, prihodi od kapitala i prihodi koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi i službe) u 2013. godini ostvarile 16,6 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (14,7 mil.€) čini povećanje za 13,37%. Od ukupno ostvarenih prihoda po ovom osnovu, na opštine: Podgorica, Budva, Kotor, Tivat, Herceg Novi i Nikšić odnosi se 84,30%, a na ostalih 15 opština 15,70%.

U narednoj tabeli daje se uporedni pregled *ostvarenih tekućih lokalnih prihoda za 2013. i 2012. godinu*:

Vrste lokalnih prihoda	2012.god. (u mil. €)	Učešće	2013.god. (u mil. €)	Učešće	Stopa Rasta (%)
1	2	3	4	5	6
1. Opštinski porezi	51,0	41,36	57,0	47,66	11,76
- prirez porezu na dohodak fiz.lica	15,0	12,17	17,7	14,80	18,02
- porez na nepokretnosti	36,0	29,20	39,3	32,86	9,11
2. Lokalne takse	5,5	4,46	6,1	5,10	10,90
- administrativne takse	1,6	1,30	1,5	1,25	-6,25
- komunalne takse	3,6	2,92	4,3	3,60	19,44
- ostale takse	0,3	0,24	0,3	0,25	0,00
3. Lokalne naknade	52,1	42,26	39,9	33,36	-23,57
-naknada za komunalno oprem.građ. zemljišta	49,5	40,15	37,00	30,94	-25,28
-naknada za koriš.opšt.puteva	2,6	2,11	2,9	2,42	11,54
4. Ostali lokalni prihodi (kazne, kamate, prihodi od kapitala, prihodi koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi)	14,7	11,92	16,6	13,88	13,37
U K U P N O:	123,3	100,00	119,6	100,00	-3,05
Prosječno mjesečno	10,3		9,9		

Izvor: Opštine

III. OCJENA STANJA:

Poreska politika u 2013. godini bila je usmjerena na dalje unapređenje uslova poslovanja za razvoj preduzetništva, privlačenje investicija i otklanjanje administrativnih barijera. Tome je posebno doprinijelo unapređenje zakonskih rješenja u dijelu uvođenja poreskih olakšica za razvoj preduzetništva u nerazvijenim područjima Crne Gore, kao i održavanje stabilnosti i konkurentnosti osnovnih poreskih stopa - PDV (19%), porez na dobit pravnih lica (9%) i porez na dohodak fizičkih lica (9%).

Državni prihodi u 2013. godini (1.267,4mil.€) **su povećani za 10.7%**, dok su lokalni prihodi (119.5 mil €) **smanjeni za 3.2%**. Ukupni prihodi ostvareni su u iznosu od 1.386,9 mil.€ (prosječno mjesečno 115.6 mil.€), što je 9.4 % veće u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi navedenih prihoda na državne prihode odnosi se 91.4%, a na lokalne 8.6%. U strukturi državnih prihoda za 2013.godinu (1.267,4mil.€) porezi učestvuju sa 62,4 %, doprinosi za obavezno socijalno osiguranje 31,4%, carine 1,8%, takse 1,9% i naknade 2,5%. U strukturi državnih prihoda za 2012.godinu (1.144,4mil.€) porezi učestvuju sa 62,3 %, doprinosi za obavezno socijalno osiguranje 31,6%, carine 2,5%, takse 1,4% i naknade 2,2%.

U odnosu na evidentirane prihode po metodi gotovinske realizacije, povećanje prihoda u 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu, zabilježeno je kod sledećih prihoda: akcize (5.7%), PDV (20.6%), poreza na dohodak fizičkih lica (16.1%), doprinosa za obavezno socijalno osiguranje (10 %), poreza na promet upotrebljavanih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica (21.7%), poreza na upotrebu motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica (3.9%), poreza na premije osiguranja (15%), državnih taksi (53.7%) i naknade za korišćenje prirodnih dobara (26.8%)

U odnosu na evidentirane prihode po metodi gotovinske realizacije, smanjenje prihoda u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno je kod: carina (23.1%), poreza na dobit pravnih lica (36.6%) i lokalnih prihoda (3.2%).

Ukupni prihodi fiskalnog karaktera u 2013.godini (1.386,9 mil.€) u procijenjenom BDP-u za 2013. godinu (3.311 mil €) učestvuju sa 41.9%, a u 2012. godini to učešće je iznosilo sa 38.1%, što znači da je u ovom izvještajnom periodu, u odnosu na prethodnu godinu, učešće fiskalnih prihoda povećano za 3.8 indeksna poena. Državni prihodi (1.267,4mil.€) u procijenjenom BDP-u za 2013. godinu učestvuju sa 38.3%, dok je u 2012. godini učešće ovih prihoda u BDP-u iznosilo 34.4%.

a. Struktura državnih prihoda

1. Prihodi od *poreza na dodatu vrijednost* u 2013. godini ostvareni su u iznosu od 436,4 mil.€ i u odnosu na prethodnu godinu (361,9 mil. €) veći su za 20,6%. Od ostvarenih prihoda za izvršenje budžetskih obaveza opredijeljeno je 429,2 mil. €, a za finansiranje osnovne djelatnosti RTCG 7,2 mil.€³⁰. Ostvarena naplata po osnovu PDV čini 13,1 % procijenjenog BDP za

³⁰ Uputstvom o načinu preusmjeravanja sredstava iz opštih prihoda Budžeta Crne Gore za finansiranje osnovne djelatnosti Javnog preduzeća Radio i televizija Crne Gore („Službeni list CG“, broj 3/09) propisano je da se sredstva za

2013.godinu (3.3 mil.€). U ovom izvještajnom periodu poreskim obveznicima po osnovu »viška« PDV povraćeno je 55,0 mil. €

(preko Poreske uprave 16,4 mil. € i Državnog trezora 38,6 mil. €), što čini 11,2% bruto naplaćenih sredstava od PDV pri uvozu i u zemlji (u prethodnoj godini to učešće je iznosilo 17,1%).

Ukupno ostvareni promet proizvoda i usluga (oporezivi i oslobođeni) za 2013. godinu iznosio je 9.792,7 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (7.461,4 mil.€) povećan je za 31,2 %. U ovom periodu zabilježeno je povećanje oporezivog prometa za 33,5% i smanjenje oslobođenog za 11,0%.

2. *Prihodi od akciza za 2013. godinu* iznosili su 161,4 mil. € (pros. mjes 13,4 mil. €) i u odnosu na prethodnu godinu (152,7 mil.€), veći su 5,7 % , pri čemu su akcize na *uvozne akcizne proizvode* povećane za 3,3%, dok su akcize na *domaće akcizne proizvode* veće za 52,8%.

U strukturi naplaćenih prihoda od akciza na uvozne proizvode se odnosi 95,4% (150,6 mil.€), a na domaće proizvode 4,5% (10,7 mil.€).

- Prihodi od akciza na *mineralna ulja* (94,6 mil. €) u odnosu na prethodnu godinu (92,7 mil. €) veći su 2,1%.

- Prihodi od akciza na *alkohol i alkoholna pića* (13,6 mil. €) u odnosu na isti period prethodne godine (10,8 mil. €), veći su za 25,9 %, s tim što je povećanje prihoda zabilježeno je kod uvoznog alkohola i alkoholnih pića (23,1%) i kod domaćeg alkohola i alkoholnih pića (27,5%).

- Prihodi od akciza na *duvanske proizvode* (47,5 mil. €) u odnosu na prethodnu godinu (45,1 mil. €) veći su za 5,3%. Povećanje naplate akcize na duvanske proizvode (posebno na cigarete), rezultat je promjene zakonskih rješenja posebno u dijelu koji se odnosi na visinu specifične akcize na cigarete, kao i aktivnostima na planu suzbijanja sive ekonomije posebno u dijelu primjene rigoroznije kaznene politike kao i pojačane poreske discipline akciznih obveznika.

3. *Prihodi od poreza na dobit pravnih lica u 2013.godini ostvareni su u iznosu* od 40.6 mil.€ (pros. mjes. 3.4 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (64 mil.€) manji su za 36.56%. U strukturi ostvarenih prihoda po navedenom osnovu, na porez na dobit se odnosi 31.7 mil.€ (78.1%), porez na dividende i udjele u dobiti 3.8 mil.€ (9.3%) i porez na autorske naknade i kamate 5.1 mil.€ (12.6%).

4. *Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica* (po osnovu zarada zaposlenih i po drugom osnovu) ostvareni u 2013. godini iznose 124.9 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (107.6 mil.€) povećani su za 16.1%.

5. Ostvareni prihodi po osnovu *doprinosa za obavezno socijalno osiguranje* (penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti) za 2013. godinu iznose 387.4 mil.€ i u odnosu na prethodnu godinu veći su za 10%.

6. Ostvareni prihodi po osnovu *poreza na promet nepokretnosti* za 2013. godinu iznose 14,4 mil. €, što je na nivou ostvarenja prihoda po ovom osnovu u 2012. godini.

7. Naplaćeni *prihodi od carina i naknade za usluge carinskog organa* za 2013. godinu iznose 22,25 mil. € (pros. mjes. 1,85 mil.€) i u odnosu na prethodnu godinu (28,63 mil.€) manji su za

finansiranje osnovne djelatnosti RTCG obezbjeđuju preusmjeravanjem prihoda ostvarenih po osnovu poreza na dodatu vrijednost (u 2013.godini 7,2 mil.€, a u 2012.godini 7,1 mil.€).

22,3%. Ukupna vrijednost uvezene robe u 2013. godini iznosila je 1.774,3 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (1.823,8 mil. €) predstavlja smanjenje od 2,7 %.

U narednoj tabeli dat je pregled ostvarenih fiskalnih prihoda koji predstavljaju prihod Budžeta države za period od 2005-2013. godine:

(u mil.€)

Fiskalni prihodi	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>CARINE</i>	40,3	53,9	65,4	69,2	46,2	48,8	43,7	29,0	22,3
<i>PDV</i>	193,3	273,1	393,3	439,8	370,6	364,1	399,8	361,9	436,4
<i>AKCIZE</i>	65,6	72,4	94,5	120,3	128,8	134,3	143,4	152,7	161,4
<i>Porez na dobit</i>	21,3	12,7	39,2	62,8	54,7	20,3	36,1	64,0	40,6
<i>Porez na dohodak</i>	85,4	93,2	108,1	142,0	120,6	114,0	106,9	107,6	124,9
<i>Doprinosi</i>	174,0	256,0	306,9	368,9	338,3	378,0	351,2	362,2	398,5
<i>Porez na promet nepokretnosti</i>	5,2	14,5	41,2	38,1	17,4	16,5	12,4	14,4	14,4
<i>Porez na promet upotrebljivanih vozila, letilica i plovila</i>	0,8	0,7	1,5	2,2	2,7	2,3	2,3	2,3	2,8
<i>Porez na upotrebu vozila, letilica i plovila</i>	2,2	2,9	4,1	4,6	4,2	7,5	7,7	7,7	8
<i>Porez na premije osiguranja</i>	0,7	0,8	1,1	1,7	2,1	1,8	1,9	2,0	2,3
<i>Administrativne takse</i>	6,8	9,4	14,8	22,5	16,2	15,4	12,6	8,0	7,4
<i>Sudske takse</i>	1,6	6,0	8,6	7,8	6,8	6,2	3,9	3,5	4,5
<i>Takse od opšteg interesa</i>								4,5	12,7
<i>Naknada za korišćenje prirodnih i dr. dobara i prava od opšteg interesa</i>	14,5	20,9	29,9	41,1	36,2	34,7	39,5	24,6	31,2
UKUPNO:	611,6	816,5	1.108,6	1.321	1.144,8	1.143,9	1.161,4	1.144,4	1.267,4

Izvor: Državni trezor

b. Struktura lokalnih prihoda

Ostvareni lokalni prihodi budžeta opština u 2013 godini iznose 119,6 mil. € i u odnosu na prethodnu godinu (123,3 mil. €) smanjeni su 3,05%, usled značajnijeg smanjenja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta u odnosu na 2012. godinu u iznosu od 12,5 mil.€. Od navedenog iznosa, na lokalne fiskalne prihode (poreze, takse i naknade) odnosi se 86,63 %, a na ostale lokalne prihode (novčane kazne i kamate, prihode koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi i službe i ostale prihode) 13,37%.

1. Najznačajniji rast lokalnih prihoda zabilježen je od *prireza porezu na dohodak fizičkih lica* za 2,7 mil. €, odnosno 18,02% i lokalnih komunalnih taksa za 0,6 mil. €, odnosno 19,44%, što je rezultat efikasnije naplate i kontrole obračunavanja i plaćanja ovih fiskaliteta od strane poreskog organa opštine.

2. Najznačajnije smanjenje prihoda odnosi se na *naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta* i to za 12,5 mil.€, odnosno 25,28%. Smanjenje prihoda po ovom osnovu rezultat je smanjenja investicionih aktivnosti u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu i izmjena zakonskih rješenja koja se odnose na obavezu plaćanja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta.

3. Ostvareni prihodi od *poreza na nepokretnosti* u 2013. godini iznose 39,3 mil. €, što u odnosu na 2012. godinu (36,0 mil. €), čini povećanje od 9,11%. Povećanje prihoda po ovom osnovu rezultat je izmjena zakonskih rjesenja kojima je povećan raspon stopa poreza na nepokretnosti i proširena poreska osnova , kao i definisan poseban poreski tretman za određene kategorije nepokretnosti. Rezultat većih prihoda po ovom osnovu je i bolja efikasnost lokalnih samouprava na prikupljanju ovih prihoda, imajući u vidu veoma nizak stepen naplate u prethodnom periodu.